filatelistengroep

Het Baltische Gebied

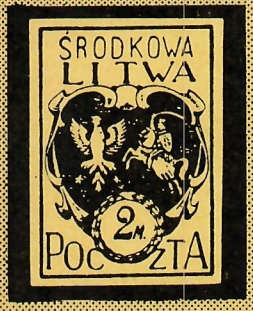

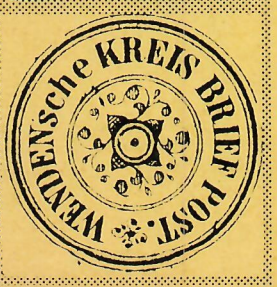

philatelistengroep

'Het Baltische Gebied'

Beste mensen,

Op onze laatste bijeenkomst hebben we met elkaar het, toen nog vage, idee besproken om met onze postzegelvrienden in Letland een gezamenlijke tentoonstelling te organiseren in Riga.
Onze positieve instelling heb ik overgebracht naar Riga.
En dan gaan ontwikkelingen onverwacht snel.

Zondag 18 juni jl. spraken Sijtse Reurich en ik in Enschede met Janis Ozolins, lid van de filatelistengroep in Riga.
Onze Letse vrienden staan zeer enthousiast tegenover het organiseren van een tentoonstelling/ontmoeting in hun land en zijn bereid daarvoor veel werk te verzetten.

In Riga heeft men ervaring met het organiseren van bi-laterale tentoonstellingen. Die vonden in het verleden o.a. plaats in samenwerking met de steden Rostock en Stettin.
Onze gemeenschappelijke tentoonstelling zal plaatsvinden in het teken van filatelistische propaganda en vriendschappelijke betrekkingen. Het zal mede daarom niet gaan om een tentoonstelling met jury, maar om het tonen van de mogelijkheden die onze hobby biedt. Verschillen in onderwerp, opzet en niveau passen daarin; ook kunnen alle Baltische onderwerpen getoond worden.

De tentoonstelling zal plaatsvinden in het centrum van Riga, voorjaar 1991. Het aantal deelnemers zal rond de 25 liggen met een ongeveer evengrote deelname uit beide landen. Het aantal kaders per exposant kan variëren van 2 tot 5.

Het ligt in de bedoeling een reis naar Riga te organiseren. Daarbij zal getracht worden te overnachten op prive-adressen.
De vereniging in Riga neemt de organisatie op zich en gaat nu verdere activiteiten ontplooien. Op een gegeven ogenblik gaan wij die ondersteunen: op officieel niveau, door bijdragen aan de catalogus en wellicht door publiciteit en "sponsering".
Er valt nog veel te doen, maar u kunt al vast nadenken over twee zaken: - doe ik mee ? en ga ik mee naar Riga ?
Let wel: het één kan losstaan van het ander.
Ik stel me voor op en kort na onze volgende bijeenkomst in oktober een eerste inventarisatie te maken van de belangstelling onder onze leden.

Iets anders nog:
Midden oktober vertrek ik voor 9 maanden voor een reis door Afrika. Onze club blijft gedurende die tijd achter in de verzorgende handen van Wim Muller (oud en vertrouwd) en Sijtse Reurich.

Ik wens iedereen veel leesplezier aan dit blad, een fijne vakantie en tot ziens !

Ruud van Wijnen.

Bijvoegsel behorende bij "Het Baltische Gebied" no. 14, juli 1989

Adressen en andere gegevens:

Alg. leiding: R.W. van Wijnen, Bolhaarslaan 86, 7522 CZ Enschede, tel. 053 - 352920.

secretariaat: W.R. Muller, Einsteinlaan 23, 2641 ZL Pijnacker, tel. 01736 - 5512

lay-out : W. Bachman, Klingendaal 25, 2641 MA Pijnacker, tel. 01736 - 4755.

lidmaatschap: Als bijdrage voor de te maken kosten wordt van ieder lid bij toetreding ƒ 10,00 gevraagd naast het lidmaatschap van ƒ 15,00 per jaar. Voor leden buiten de Benelux bedraagt het lidmaatschap ƒ 25,00 per jaar. Dit in verband met de hoge portokosten.

losse nummers: Losse nummers van het blad zijn bij het secretariaat verkrijgbaar voor ƒ 7,50 per stuk, verhoogd met portokosten.

betalingen op: postgiro 324 32 51 tnv Filatelistengroep Het Baltisch Gebied te Pijnacker

==========

Volgende bijeenkomst: 28 oktober 1989 in De Gentel te Geldermalsen.

==========

Advertentierubriek van en voor de leden

(ieder lid heeft het recht gratis advertenties te plaatsen, opgeven van de tekst bij het secretariaat)

Onderstaande zegels worden gevraagd door de heer C. Dekkers, Parelgras 74 te 3206 RG Spijkenisse, tel 01880 - 37349:

Letland Michel 3, 4, 5A getand, en 3, 4, 5B ongetand.
Letland krantenzegels, in de Michel niet opgenomen, Yvert nr. 1 - 5 met watermerk gegolfde lijnen en 6 - 10 watermerk hakenkruis.
Zowel gestempeld als ongestempeld, losse waarden en veldelen
Alles is welkom.

Te koop:
Litouwen Michel 215 postfris ƒ 300,00, Michel 404 postfris ƒ 310,00, Michel 320B postfris ƒ 310,00. Verzameling WENDEN.
Te bevragen bij W.R. Muller Einsteinlaan 23, Pijnacker, 01736 - 5512.

Gezocht:
Literatuur van Polen zoals posttarieven, censuur en voorfilatelie. Dit alles tot 1946.
W. Bachman, Klingendaal 25, 2641 MA Pijnacker

==========

Ledenmutaties:

nieuwe leden:

a) de heer D. Schoonderbeek, Laarweg 76 te 6721 DG Bennekom.

b) Mr. Jerome J. Norton, 220 Summit Way, Syosset, New York, USA

==========

Post uit de Baltische staten,
1939-1941.

gecensureerd in Königsberg.

Tijdens beide wereldoorlogen speelde Königsberg in Oost - Pruisen, vanwege de daar plaatsvindende Duitse censuur, een rol in het postverkeer van en naar het Baltische gebied. Dit artikel, dat slechts een kennismaking pretendeert te bieden, gaat in op het functioneren van de Duitse censuur in Königsberg tijdens de Tweede Wereldoorlog en toont de daarbij gebruikte stempels en stroken op Baltische correspondentie. De afgebeelde poststukken documenteren tevens een bewogen historische periode waarin een einde kwam aan de onafhankelijkheid van de Baltische staten.

In zijn boek "Die Überwachung des Auslandsbriefverkehrs während des II. Weltkrieges durch deutsche Dienststellen" heeft Karl-Heinz Riemer de Duitse censuur op post van en naar het neutrale buitenland en de bezette gebieden uitvoerig beschreven. Zo goed als alle informatie in dit artikel is aan zijn studie ontleend.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog hadden de Duitsers geen kant en klaar plan voor het uitoefenen van postcensuur op buitenlandse correspondentie.
Gedacht waren een centrale censuurdienst in Berlijn en een lokale in Königsberg. De laatste vanwege de geïsoleerde ligging van de stad in Oost-Pruisen.
Al snel bleek een centrale censuurdienst in Berlijn ontoereikend en werd overgegaan tot decentralisatie: zo werd post van en naar Nederland gecensureerd in Keulen.
De censuurdienst in Königsberg was daardoor al direkt bij het uitbreken van de oorlog op 1 sept. 1939 in staat volledig te functioneren. Zo beschikte men van aanvang af over definitieve stempels.
Het einde van de censuurdienst in Königsberg zal in de laatste maanden van 1944 gekomen zijn. Poststukken uit 1944 komen weinig voor, uit 1945 zijn ze niet bekend. Het Rode Leger overschreed op 8 jan. 1945 de Duitse oostgrens.

De Duitse aanval op de Sovjet Unie begon op 22 juni 1941. Ongeveer een jaar eerder (16-18 juni 1940) werden de Baltische staten bezet door de Sovjet Unie.
De in Königsberg gecensureerde post uit het Baltische gebied kan door deze gebeurtenissen in 3 perioden worden onderscheiden:

- post uit de onafhankelijke Baltische landen.
- post uit de sovjetrepublieken Estland, Letland en Litouwen.
- post uit het zgn. Ostland.

In mijn verzameling bevinden zich uit de eerste en tweede periode (1 sep. 1939 - 22 juni 1941) in totaal 38 brieven en kaarten verzonden vanuit één van de drie Baltische staten naar Duitsland (incl. Memel, Wenen en Warschau).
Vijf daarvan dragen geen censuurstempels o.i.d. Het betreft vier Letse poststukken uit de maanden september en oktober 1939 en een Litouwse brief naar Memel.
Een Letse brief werd gecensureerd in Berlijn.
Alle andere brieven en kaarten dragen censuurstempels van Königsberg: de vroegste brief dateert van 4 nov. 1939, de laatste van 21 april 1941.

Karl-Heinz Riemer behandelt in zijn boek censuurstempels, passagestempels, aanvullende stempels, "bijsluiters" en sluitstroken. Geïnteresseerden verwijs ik met nadruk naar zijn werk.
Om een globale indruk te geven vat ik de 10 typen censuurstempels samen in 4 groepen:

- met onderin de aanduiding Königsberg.
- met + onderin het stempel.
- met a onderin het stempel.
- met de aanduiding Zensurstelle.

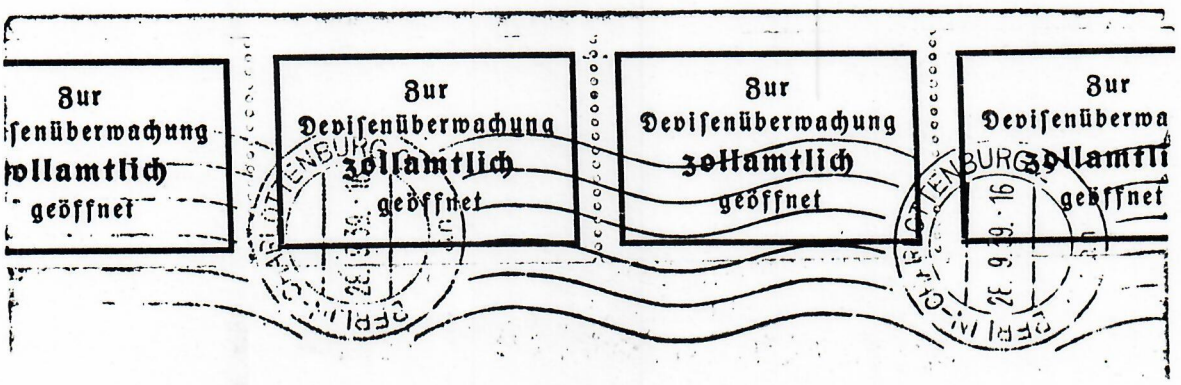
Uit de periode voor de Duitse bezetting bevinden zich in mijn collectie ook 2 poststukken naar België. Een op 9 mei 1940 uit Riga verzonden kaart werd niet in Königsberg, maar in Berlijn gecensureerd; een Letse brief van 7 mrt. 1941 echter wel in Königsberg.

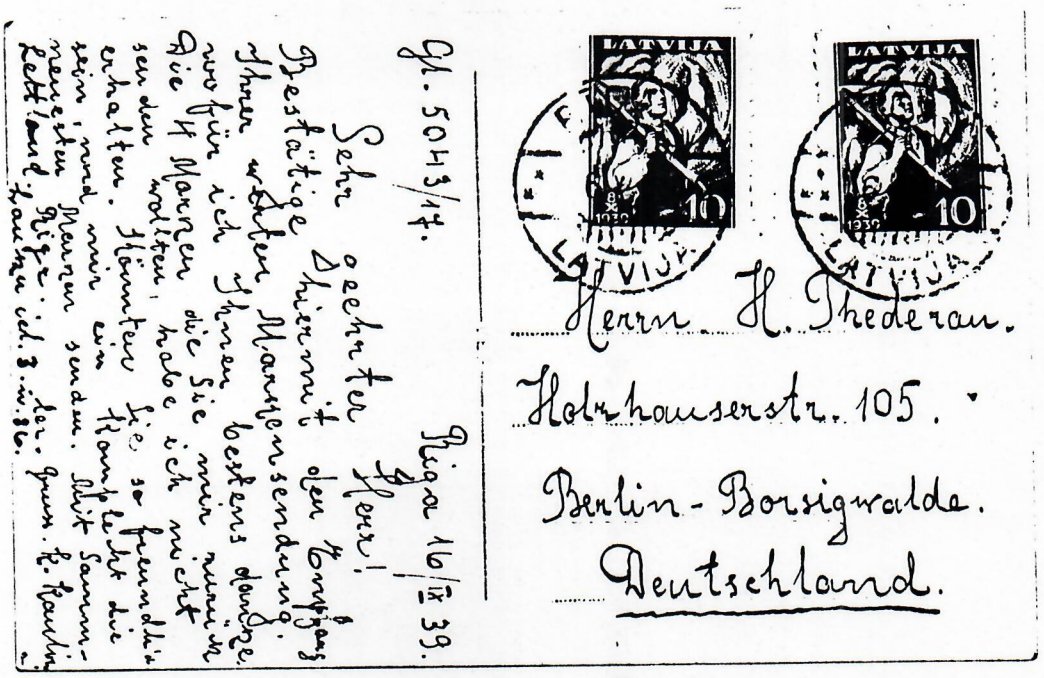
Ruud W. van Wijnen.

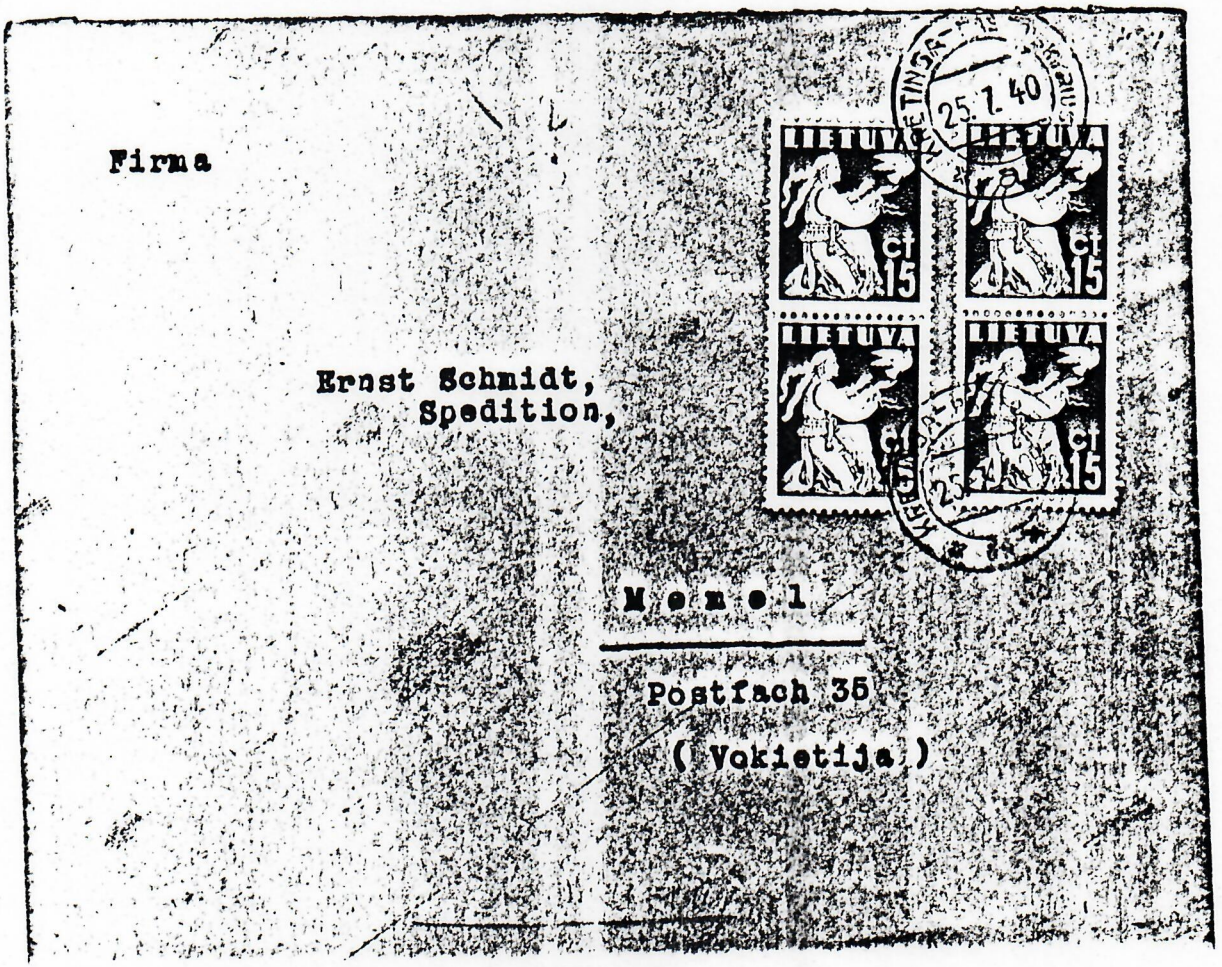

Brief van RIGA naar Lübeck. 24 sep. 1939.

Deze brief werd niet in Königsberg, maar in Berlijn gecensureerd.
Voor het sluiten van de brief waren de stroken nog niet voor handen. Men behielp zich met stroken van de deviezencontrole.

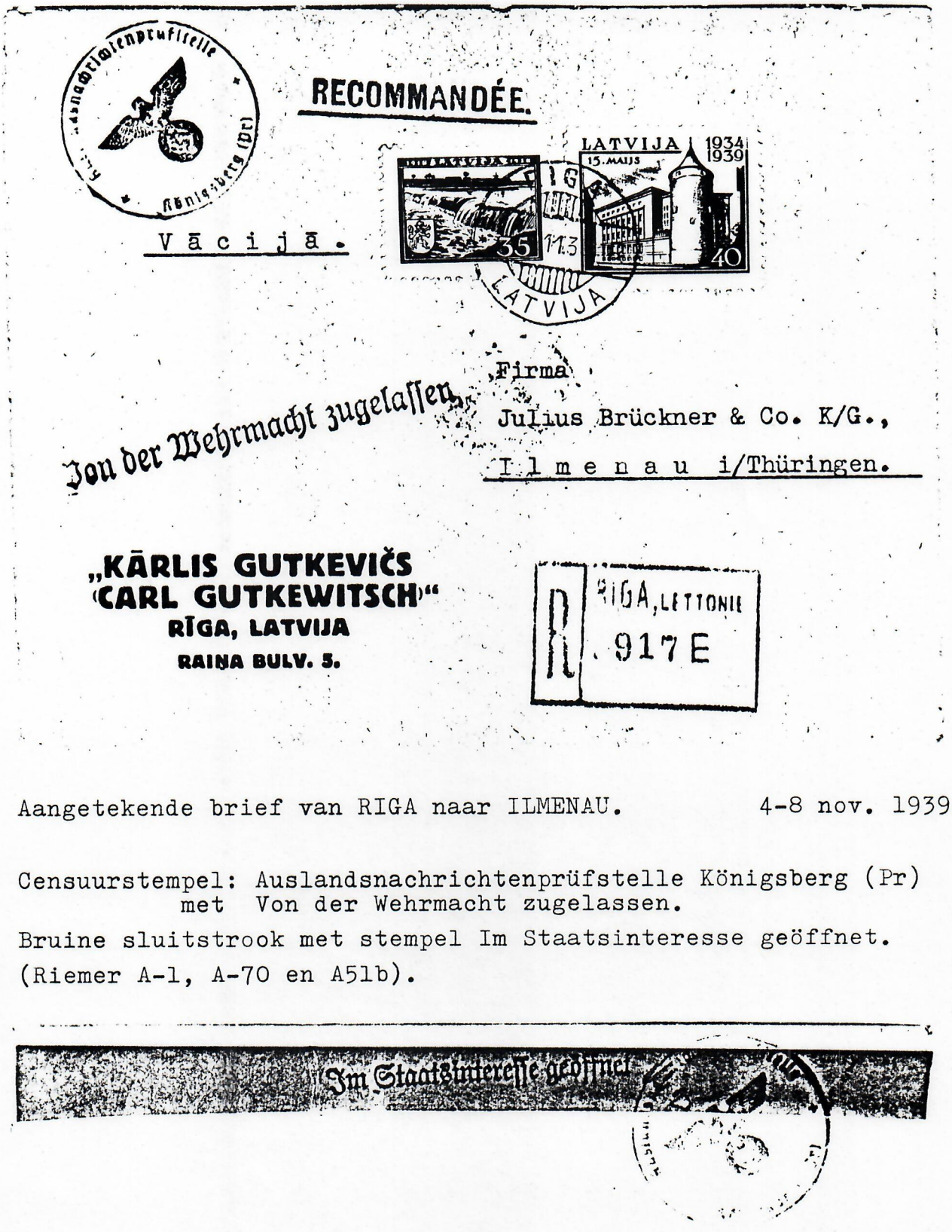

Briefkaart van RIGA naar Berlijn. 6 okt. 1939.
Geen tekenen van censuur.

Brief van KRETINGA naar Memel, Duitsland. 25 jul. 1940.
Geen tekenen van censuur.

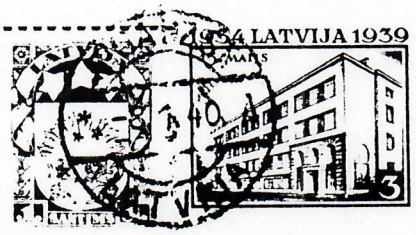

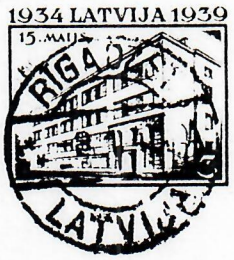

Aangetekende brief van RIGA naar ILMENAU. 4-8 nov. 1939.

Censuurstempel: Auslandsnachrichtenprüfstelle Königsberg (Pr)
met Von der Wehrmacht zugelassen.
Bruine sluitstrook met stempel Im Staatsinteresse geöffnet.
(Riemer A-1, A-70 en A51b).

Z. BORS. P. O. BOX 161
RĪGĀ-LATVIJĀ

Iespieddarbs

Herrn / Mrs J. Koza

Seydlitzstr. 16

Kattowitz

Deutschland

Drukwerk van RIGA naar Kattowitz, "Duitsland". 8 jan. 1940.
Katowice in bezet Polen.

Geen censuurstempel.
Sluitstrook Geprüft / Oberkommando der Wehrmacht.
(Riemer A-52).

Ierakstīta vēstule.

A / G Langbein - Pfanhauser Werke.

Elektro-mechaniska fabrika
„SPĒKS"
LAZDIŅŠ
RIGĀ,
BRĪVĪBAS IELĀ 178 :: TĀLR. 90509
Fabr. zīme

Leipcig,
GERMANIE.

Германия

Aangetekende brief van RIGA naar LEIPZIG, 27 mrt. - 1 apr. 40.

Censuurstempel: Geprüft / Oberkommando der Wehrmacht.
met a onderin het stempel.
Sluitstrook: Geöffnet / Oberkommando der Wehrmacht ..a..
(Riemer A-6 en A-54).

Excelsior-Werk

Rudolf Kiesewetter

Leipzig C I
Gutenbergstrasse 7

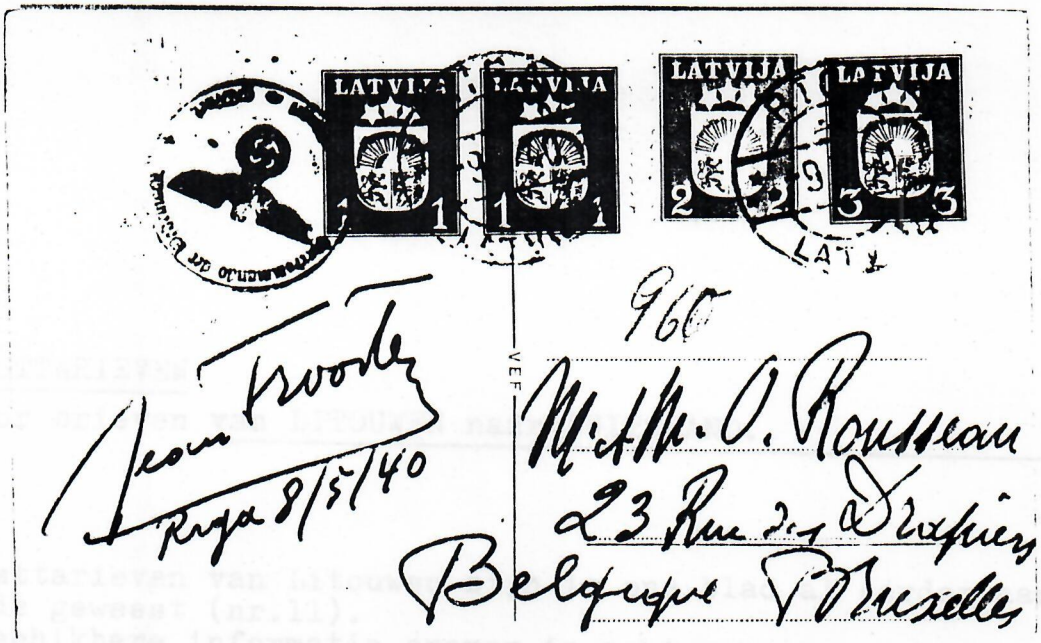
Vokietija

Brief van KAUNAS naar Leipzig. 2 jun. 1940.

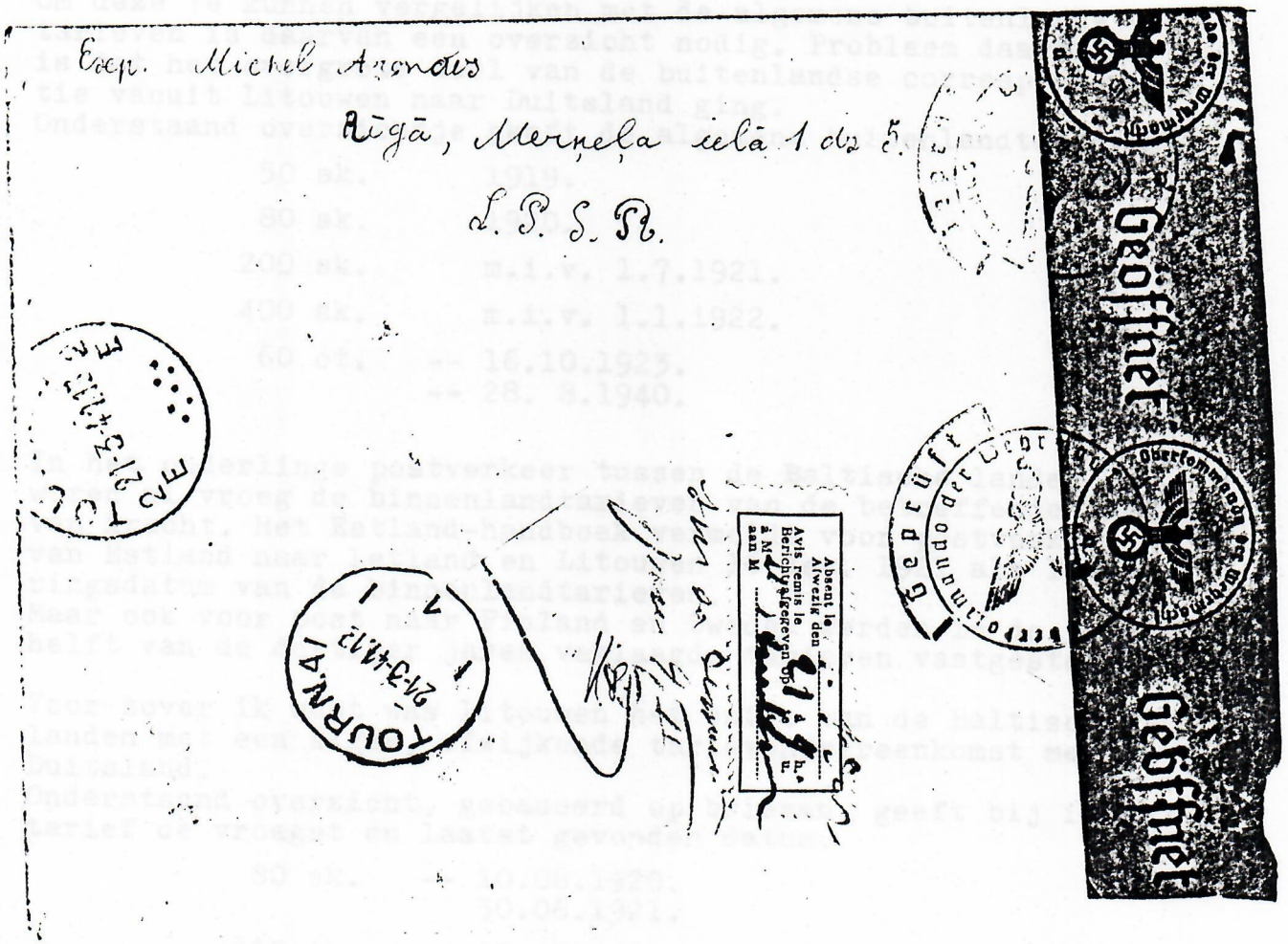
Censuurstempel: Geprüft / Oberkommando der Wehrmacht.
met + onderin het stempel.

Sluitstrook: Geöffnet Oberkommando der Wehrmacht.
(Riemer A-4 en A-53).

Kaart van RIGA naar Brussel, België. 9 mei 1940.
Gecensureerd in Berlijn.

Aangetekende brief van RIGA naar DOORNIK, België.
7-21 maart 1941.
Gecensureerd in Königsberg.

25 ct. -- 19.05.1924.
10.06.1927.

30 ct. -- 3.08.1928.
20.03.1935.

60 ct. -- 24.12.1936.
17.08.1940.

80 sk. en 200 sk. komen overeen met het algemene buitenlandtarief.
Een conclusie ten aanzien van de 30 en 60 ct. in 1922-1923 lijkt me niet mogelijk (korte periode, geringe hoeveelheid onderzocht materiaal). Wellicht komt de 60 ct. 1923 overeen met het algemene buitenlandtarief en vond kort daarna invoering plaats van de verlaging tot 25 ct., het binnenlandtarief van Litouwen..
De opeenvolgende tarieven van 25 - 30 en 60 ct. in de jaren 1923-1940 vragen om vaststelling van de definitieve invoeringsdata.

Aanvullingen op bovenstaande gegevens zijn van harte welkom, liefst door toezending van kopieën.
Voor verdere studie houd ik me ook aanbevolen voor kopieën van brieven en kaarten van Litouwen naar Letland, Estland, Zweden en Finland.

Ruud van Wijnen.
Bolhaarslaan 86.
7522 CZ Enschede.

Brief van RASEINIAI naar Berlijn, 30.VI.1921.
Porto: 80 sk.

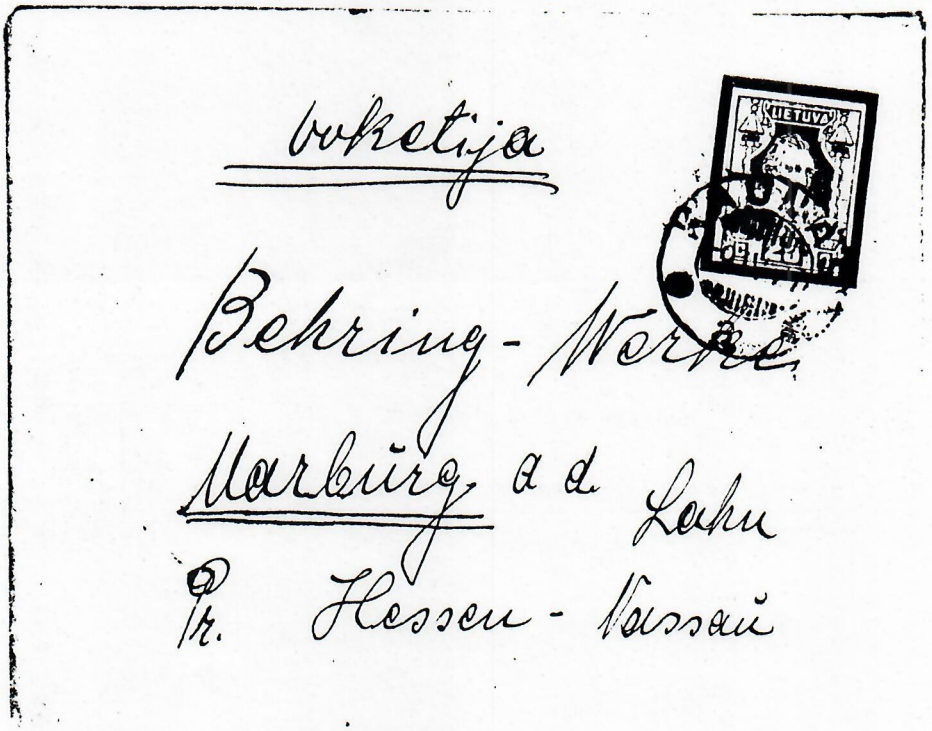

Brief van SMILGIAI naar Berlijn, 13 sep. 1921.
Porto: 200 sk.

Brief van KAUNAS naar Altenburg, Duitsland, 14 sep. 1922.
Porto: 30 ct.

Brief van KAUNAS naar Leipzig. 18 jan. 1923.
Porto: 60 ct.

Brief van KAUNAS naar Marburg. 9 apr. 1927.
Porto: 25 ct.

LIETUVOS KREDITO BANKAS

KAUNAS, (KOWNO LITHUANIA).

Deutsche Bank und Disconto Gesellschaft

Mauerstrasse 32,

Vokietija. BERLIN, W. 8.

Brief van KAUNAS naar Berlijn. 12 apr. 1930.
Porto: 30 ct.

Aangetekende brief van UKMERGE naar LUBECK, 16 dec. 39.
Porto: 60 ct. (plus 60 ct. aantekenrecht).

Nikolajs Jakimovs.

L E T L A N D Nr. 1

Nieuwe feiten betreffende de samenstelling van druksteen 1.

Op gezag van meerdere onderzoekers heeft men jarenlang als onbetwist aangenomen, dat de samenstelling van de drukstenen I en II van Letland nr. 1 op dezelfde wijze tot stand gekomen was.
Men was én is ervan overtuigd, dat men is uitgegaan van een moedersteen met 25 zegelbeelden, aangeduid als volgt:

A B C D E
F G H I K
L M N O P
Q R S T U
V W X Y Z

Op de volgende pagina ziet u een afbeelding van een gehele moedersteen, genomen van de rechter bovenhoek van kaart P 14 UXKUL, waarop zegels van druksteen I gedrukt zijn.
De positienummers vindt men in dit geval wanneer van rechts naar links wordt geteld.
De bovenste 5 horizontale rijen eindigen met 19, 38, 57, 76 en 95. Terugtellen dus voor de nummers van de afzonderlijke zegels ervoor.

Door de afmetingen van het beschikbare te bedrukken papier, de achterzijden van door de Duitse bezettingstroepen achtergelaten stafkaarten, kon men vellen met 228 zegels drukken in 12 horizontale rijen met elk 19 zegels.
Met de eerste vier vertikale rijen beelden van de moedersteen en daarnaast driemaal de gehele steen, verkreeg men 5 horizontale rijen met elk 19 zegels. Door ditzelfde nog éénmaal te herhalen verkreeg men reeds 10 horizontale rijen met in totaal 190 zegels.
Tot op heden heeft men steeds aangenomen dat de twee ontbrekende onderste rijen gevormd waren met de beide onderste horizontale rijen zegelbeelden van de moedersteen. Op gelijke wijze samengesteld als de eerste 10 rijen, had men dus een totale steen met 12 horizontale rijen met 19 zegelbeelden.

Rechter bovenzijde van kaart P 14 UXKUL.

Uitgaande van het bovenstaande, zouden de rijen 10, 11 en 12 er als volgt uitzien:

V W X Y V W X Y Z V W X Y Z V W X Y Z
Q R S T Q R S T U Q R S T U Q R S T U
V W X Y V W X Y Z V W X Y Z V W X Y Z

Zo zou het voor zowel druksteen 1 als druksteen II zijn gebeurd. Voor wat betreft steen II gaat de auteur hiermede accoord.

Voor druksteen I heeft hij een andere opvatting.
In de moedersteen vond Jakimovs op veld "Z" een karakteristiek herkenningspunt, als volgt beschreven:

„Elk zegel heeft boven het woord LATVIJA een aantal vertikale lijntjes, 21 in getal, welke een geheel vormen dat lijkt op een kam. De vierde "tand" van deze kam, geteld vanaf links, heeft aan de onderzijde een verdikking, alsof aan de punt een extra klein streepje is toegevoegd."

Dit geldt dus voor het veld "Z" van de moedersteen.
Deze velden vindt men op de kaart van druksteen II op de velden met de positienummers:

85 - 90 - 95
180 - 185 - 190
218 - 223 - 228

Men kan dit controleren, maar al de genoemde positienummers van steen II bezitten dit verdikte vierde streepje in de kam. Daarmee is vastgesteld dat steen II inderdaad op de door vroegere onderzoekers verklaarde wijze is samengesteld.

Nu komen wij tot druksteen I.
Controleer nog eens de velden "Z", zoals ze bovenstaand met positienummers zijn opgegeven.

Op de positienummers 218, 223 en 228 zult u het genoemde streepje aan de vierde tand van de kam niet vinden.
Eerste gedachte, althans van de schrijver van dit artikel, een "retouche" ?
Verder zoeken en ik moest de gedachte aan een retouche laten varen. Men vindt op de beide onderste rijen, 11 en 12, van steen I, zegelbeelden welke overeenkomen met de zegelbeelden van de rijen 1 en 2.
Een veld met een duidelijk herkenningspunt vindt men op veld "H", in de tweede rij van de moedersteen.
Dit veld vindt men terug op de posities: 22 - 26 - 31 - 36
117 - 121 - 126 - 131
212 - 216 - 221 - 226.
Aan de opgaande kromming van de letter "J" aan de onderzijde van die letter is een opvallend gevormde verdikking.
Op de laatste horizontale rij zegels bevinden zich zegels, welke duidelijke overeenkomst hebben met zegels uit de tweede horizontale rij van de moedersteen.
De drie onderste rijen bevatten naar onze mening de velden:

V W X Y V W X Y Z V W X Y Z V W X Y Z
A B C D A B C D E A B C D E A B C D E
F G H I F G H I K F G H I K F G H I K bij steen I.

en

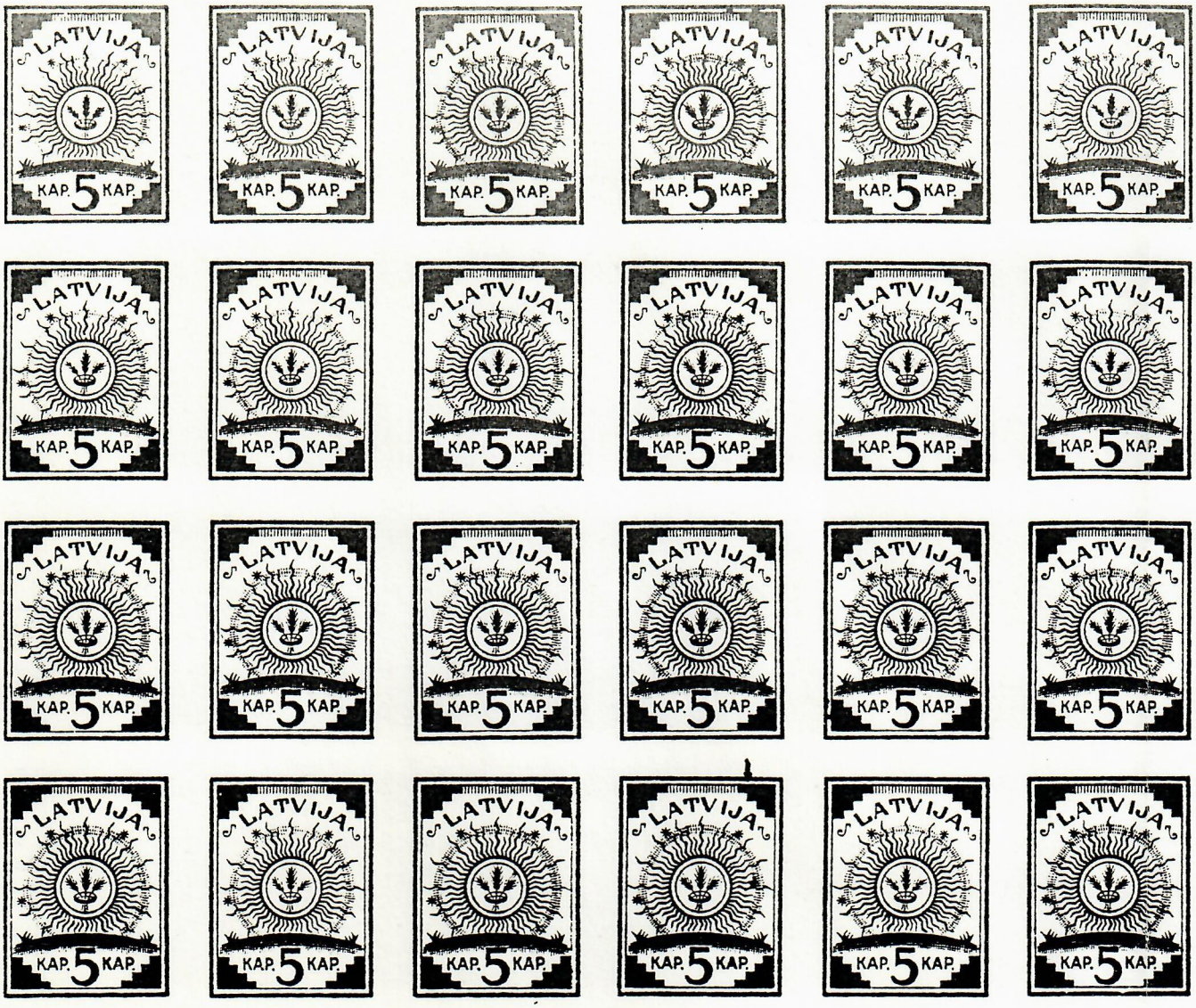
V W X Y V W X Y Z V W X Y Z V W X Y Z
Q R S T Q R S T U Q R S T U Q R S T U
V W X Y V W X Y Z V W X Y Z V W X Y Z bij steen II.

Bij steen I vindt men op de onderste rij niet de velden "Z" op de posities 218, 223 en 228, wel de velden "H" op de positienummers 212, 216, 221 en 226.

- - - - - - - - - - -

De tekst van dit artikel en de voortreffelijke illustraties werden verzorgd door ons medelid dhr. M. Zuijdwegt. Aan de hand van zijn eigen materiaal bevestigde hij de ontdekking die Nikolajs Jakimovs deed met betrekking tot het onderscheid tussen de drukstenen I en II van Letland nr. 1.
Beiden dank voor hun inzet .

Ruud van Wijnen, die als doorgeefluik fungeerde,

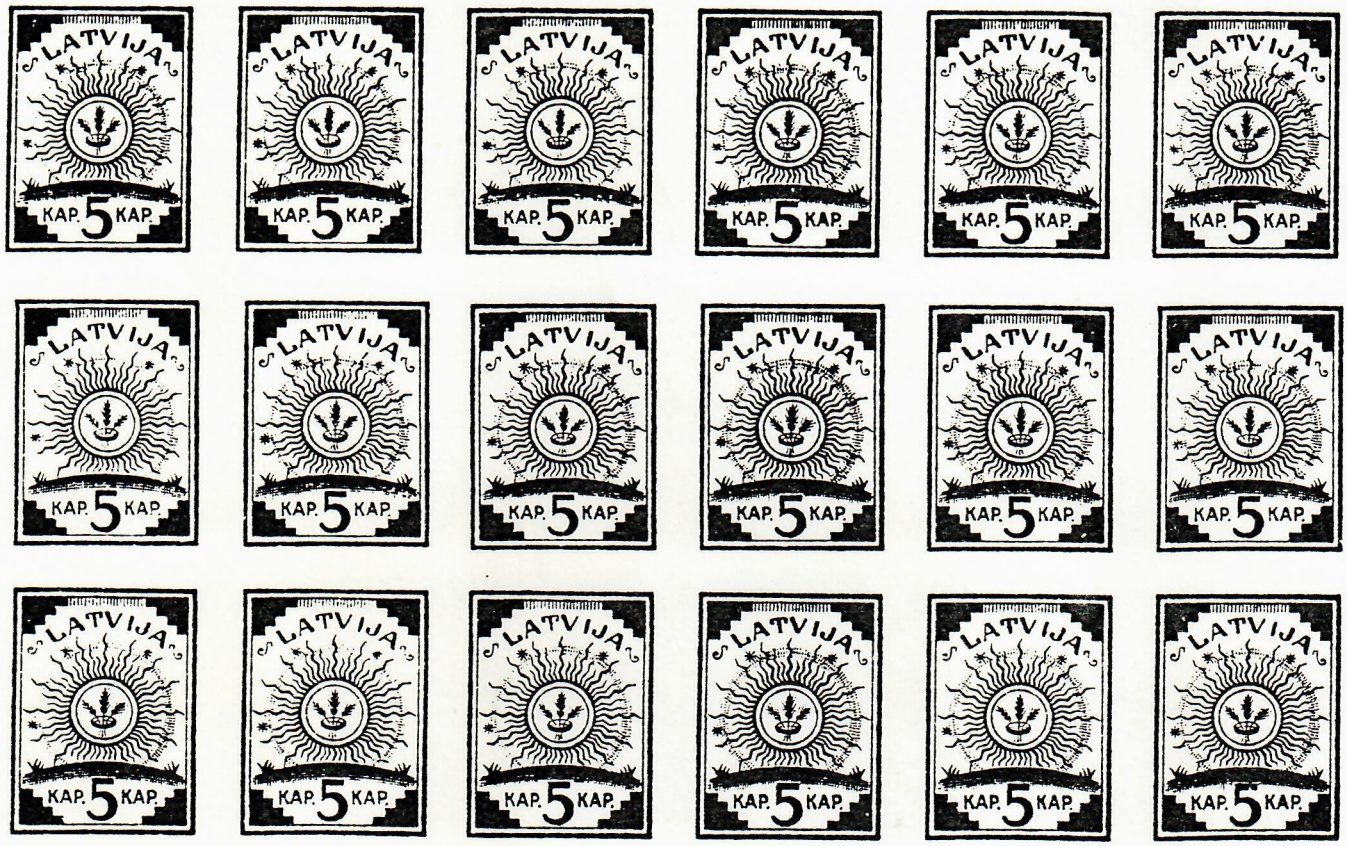

LATVIJA
KAP. 5 KAP.

P L A A T I.

HORIZONTALE RIJEN 9, 10, 11 en 12.
V E L D E N: T,U,Q,R,S,T,U,Q,R,S,T,U
Y,Z,V,W,X,Y,Z,V,W,X,Y,Z
D,E,A,B,C,D,E,A,B,C,D,E
I,K,F,G,H,I,K,F,G,H,I,K.

POSITIE-
NUMMERS. 160 t/m 171
179 t/m 190
198 t/m 209
217 t/m 228.

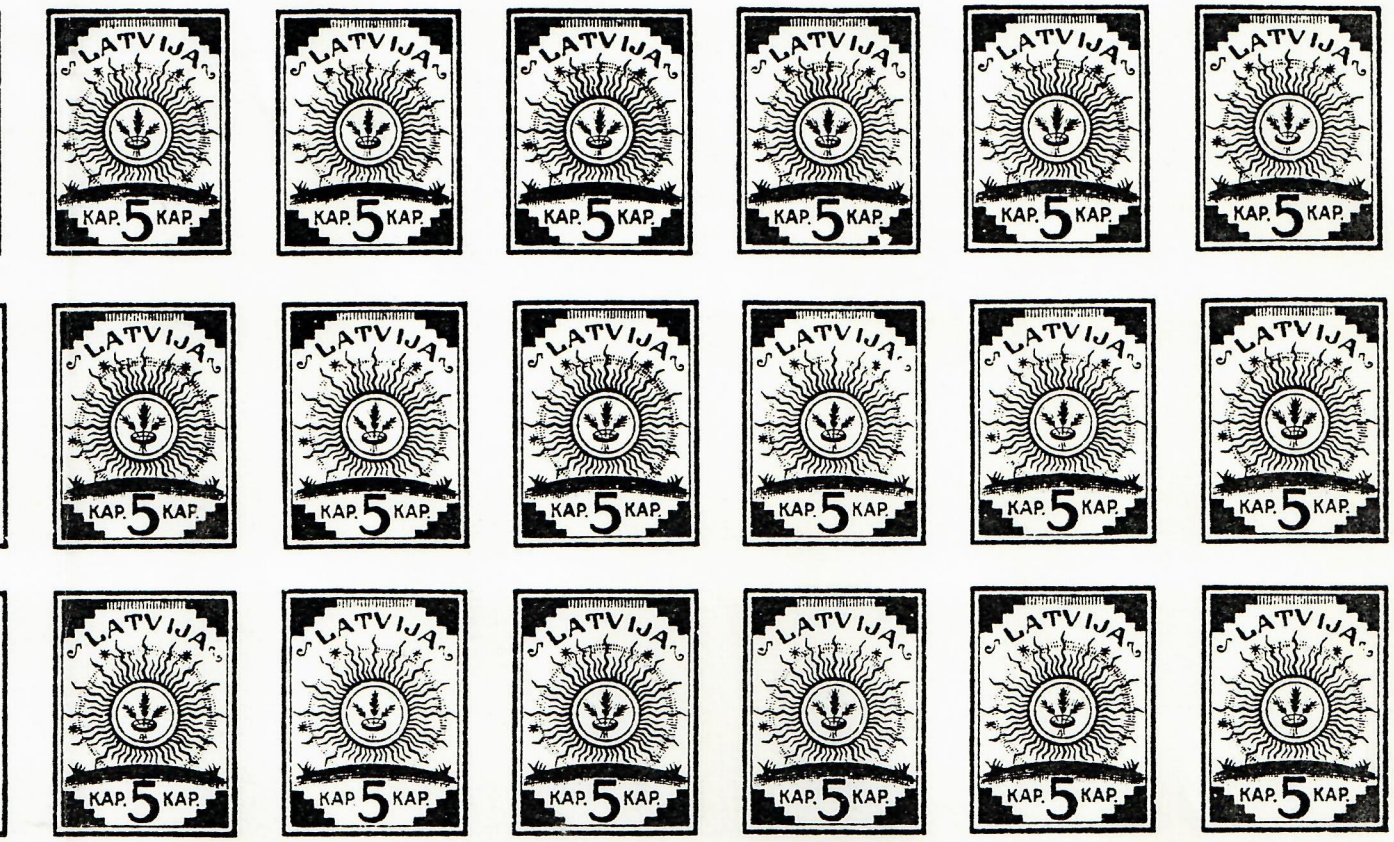

II

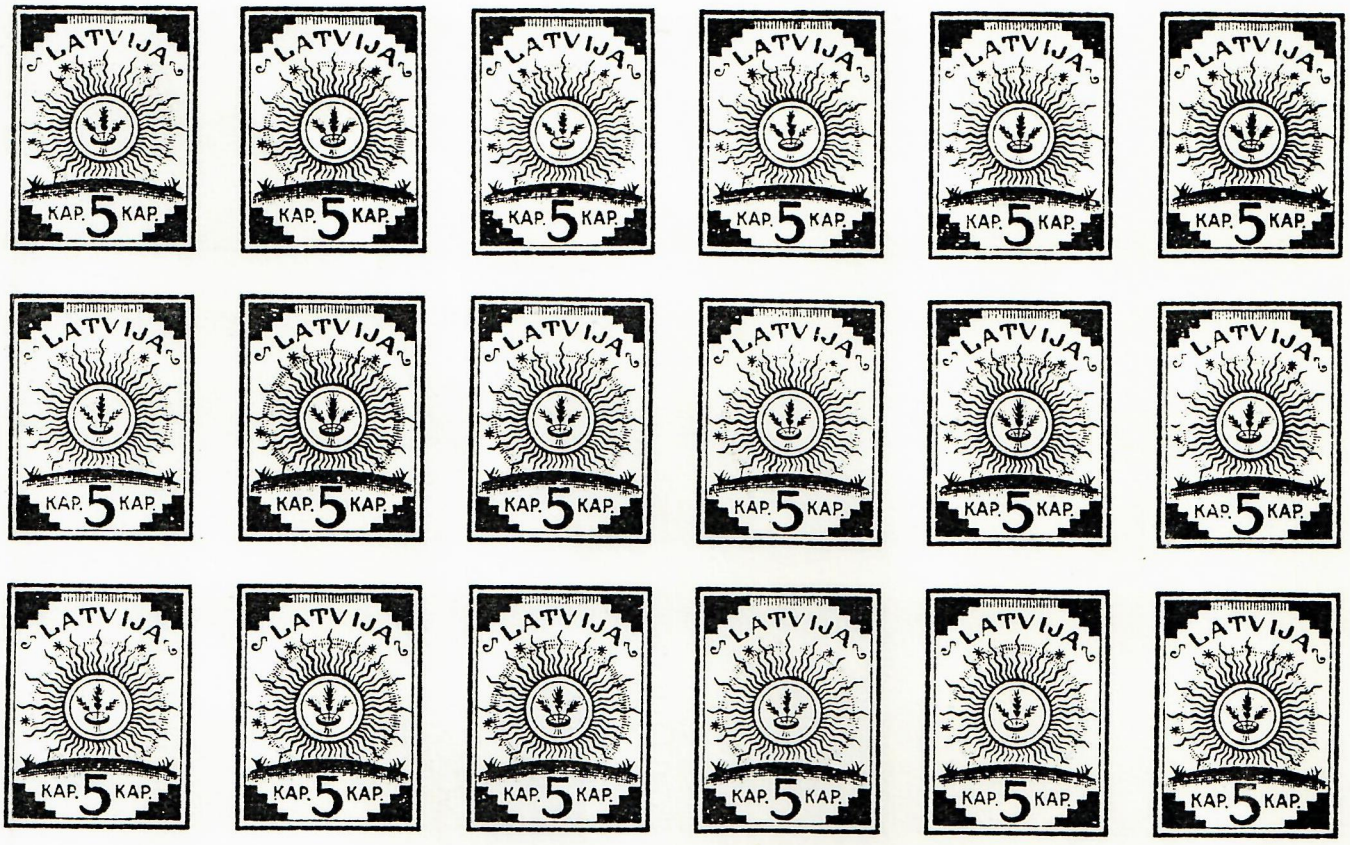
P L A A T II. HORIZONTALE RIJEN 10, 11 en 12.

VELDEN: Y, Z, V, W, X, Y, Z, V, W, X, Y, Z.
T, U, Q, R, S, T, U, Q, R, S, T, U
Y, Z, V, W, X, Y, Z, V, W, X, Y, Z.

POSITIE-
NUMMERS. 179 t/m 171.
198 t/m 209
217 t/m 228.

LATVIJA
KAP. 5 KAP.

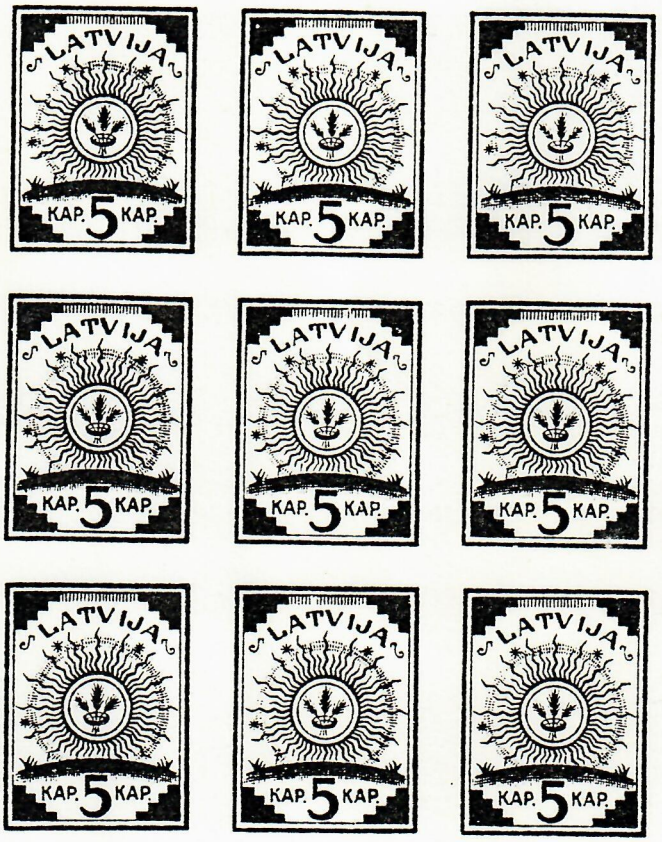

LATVIJA
KAP. 5 KAP.

H O R I Z O N T A L E R I J E N : 1, 2 en 3.

V E L D E N V A N D E M O E D E R S T E E N : B, C, D, E, A, B, C, D, E.
G, H, I, K, F, G, H, I, K.
M, N, O, P, L, M, N, O, P.

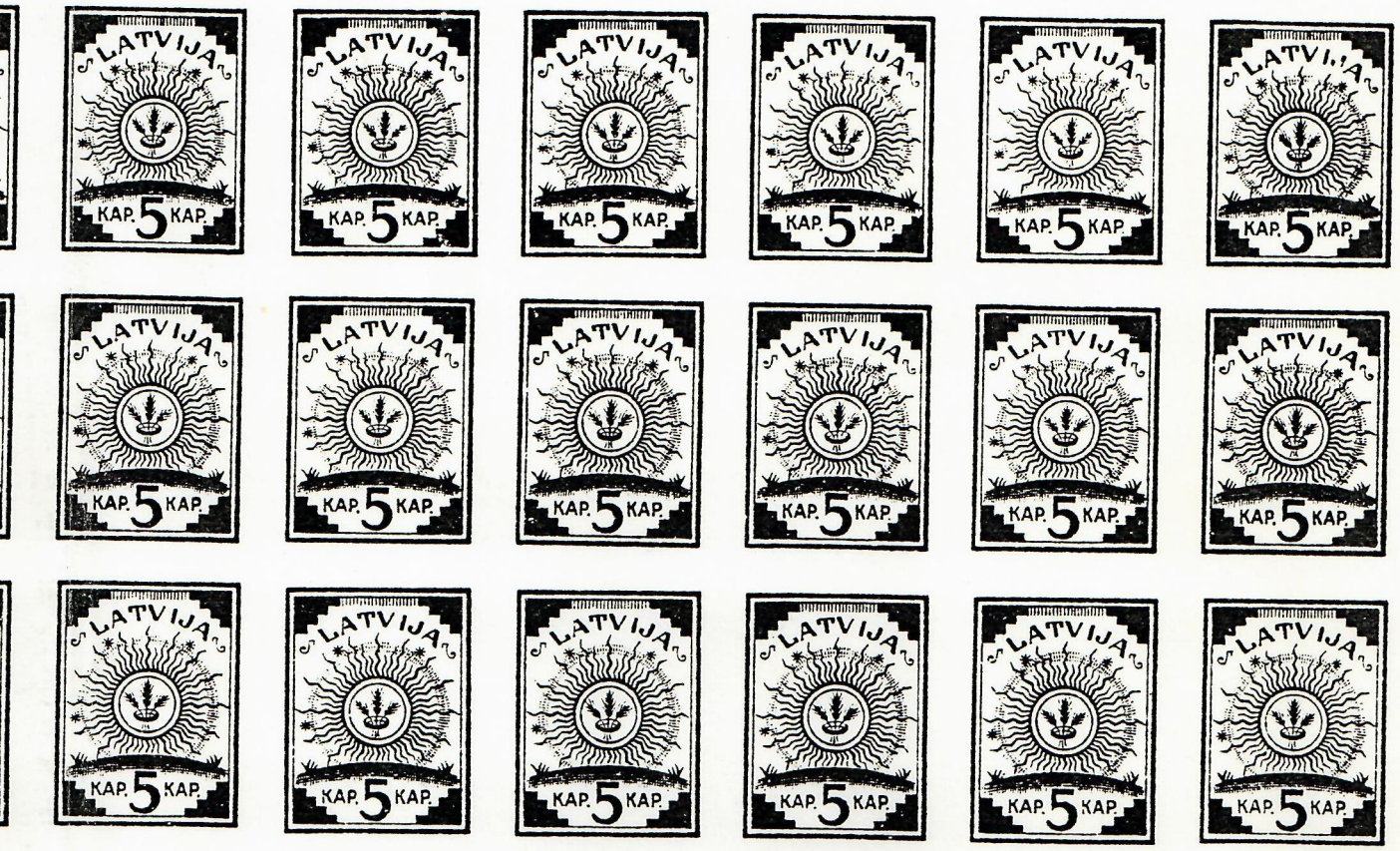
P O S I T I E N U M M E R S : 11 t/m 19
30 t/m 38
49 t/m 57.

HORIZONTALE RIJEN 4, 5 en 6.

VELDEN resp. : R, S, T, U, Q, R, S, T, U
W, X, Y, Z, V, W, X, Y, Z
B, C, D, E, A, B, C, D, E

POSITIE NUMMERS : 68 t/m 76
87 t/m 95
106 t/m 114.

LATVIJA
KAP. 5 KAP.